

MADANIYATLARARO MULOQOT VA TOLERANTLIK MASALALARI

Sultanmuratova Sayora

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada madaniyatlararo muloqot tushunchasi, uning zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi o'rni hamda tolerantlik tamoyillarining ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Globallashuv jarayonida turli millat va madaniyat vakillari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, ularning ijtimoiy-madaniy integratsiyasi va o'zaro hurmat tamoyillari ilmiy-nazariy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: madaniyatlararo muloqot, tolerantlik, globallashuv, identiklik, ijtimoiy integratsiya, madaniy xilma-xillik.

ANNOTATION: This article analyzes the concept of intercultural communication, its role in the development of modern society, and the significance of the principles of tolerance in ensuring social stability. In the process of globalization, the principles of interaction between representatives of different nations and cultures, their socio-cultural integration, and mutual respect are highlighted on a scientific and theoretical basis.

Keywords: intercultural dialogue, tolerance, globalization, identity, social integration, cultural diversity.

KIRISH

XXI asr globallashuv davri sifatida turli madaniyatlar o'rtasidagi aloqalarning kuchayishi bilan xarakterlanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, migratsiya jarayonlarining jadallashuvi va xalqaro hamkorlikning kengayishi natijasida insoniyat yagona madaniy makonda yashamoqda. Bunday sharoitda madaniyatlararo muloqot va tolerantlik masalalari dolzarb ilmiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Madaniyatlararo muloqot – turli madaniyat vakillarining o‘zaro tushunish, hurmat va hamkorlik asosida olib boradigan ijtimoiy munosabatlar tizimidir. Ushbu jarayonda har bir madaniyatning o‘ziga xos qadriyatlari, urf-odatlar va an‘analari saqlangan holda umumiy ijtimoiy muvozanat ta‘minlanadi. Tolerantlik esa ana shu jarayonning asosiy axloqiy tamoyili hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Madaniyatlararo muloqot tushunchasi madaniyatshunoslik, sotsiologiya va antropologiya fanlari doirasida keng o‘rganilgan. Jumladan, Clifford Geertz madaniyatni ramzlar tizimi sifatida talqin qilib, inson xulq-atvori va tafakkuri madaniy kontekst bilan chambarchas bog‘liqligini ta‘kidlaydi. Bu yondashuv madaniyatlararo muloqotni ramziy ma’nolar almashinuvi jarayoni sifatida tushunishga imkon beradi.

Shuningdek, Edward Burnett Tylor madaniyatni insoniyat tomonidan yaratilgan bilim, e‘tiqod, san‘at, axloq va boshqa qobiliyatlar majmui sifatida izohlaydi. Bu ta‘rif madaniyatlararo muloqotning keng qamrovli ijtimoiy hodisa ekanligini ko‘rsatadi.

Madaniyatlararo muloqotning samarali kechishi uchun quyidagi omillar muhim hisoblanadi:

- o‘zaro hurmat va tenglik tamoyili;
- madaniy xilma-xillikni tan olish;
- stereotip va ksenofobiyaga qarshi kurash;
- ochiq kommunikatsiya va empatiya.

Tolerantlik (bag‘rikenglik) – boshqa madaniyat, din, millat yoki qarashlarga hurmat bilan munosabatda bo‘lish tamoyilidir. 1995-yilda UNESCO tomonidan qabul qilingan “Tolerantlik tamoyillari deklaratsiyasi”da tolerantlik tinchlik va barqarorlikning muhim sharti sifatida e‘tirof etilgan.

Tolerantlik quyidagi funksiyalarni bajaradi:

1. Ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.
2. Millatlararo totuvlikni ta‘minlaydi.

3. Madaniy integratsiyani kuchaytiradi.
4. Konfliktlarning oldini oladi.

Bugungi kunda ko‘p millatli davlatlarda tolerantlik siyosati muhim ijtimoiy strategiya hisoblanadi. Turli etnik va diniy guruhlarining tinch-totuv yashashi madaniyatlararo muloqotning rivojlanganlik darajasiga bog‘liq.

Globallashuv jarayoni madaniyatlararo aloqalarni jadallashtirgan bo‘lsa-da, ayrim hollarda madaniy identiklikning yo‘qolish xavfini ham keltirib chiqaradi. Shu bois zamonaviy jamiyatda “madaniy xilma-xillikni saqlash” masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Madaniy xilma-xillik insoniyatning umumiy boyligi sifatida qaraladi. Har bir millatning tili, urf-odati va qadriyatlari global madaniy tizimning ajralmas qismidir. Madaniyatlararo muloqot ana shu xilma-xillikni boyituvchi omil sifatida xizmat qiladi.

Ta’lim tizimida madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi. Yosh avlodni tolerantlik ruhida tarbiyalash orqali jamiyatda ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi. Bu borada:

- madaniyatshunoslik fanlarini rivojlantirish,
- xalqaro almashinuv dasturlarini kengaytirish,
- milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Madaniyatlararo muloqot va tolerantlik zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omilidir. Globallashuv sharoitida turli madaniyat vakillarining o‘zaro hurmat va hamkorlik asosida yashashi ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaydi. Tolerantlik esa ana shu jarayonning asosiy axloqiy mezoni sifatida namoyon bo‘ladi.

Madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish orqali millatlararo totuvlik, madaniy xilma-xillikni asrash va ijtimoiy integratsiyani kuchaytirish mumkin. Shunday ekan, zamonaviy jamiyatda tolerantlik madaniyatini shakllantirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Edward Burnett Tylor. *Primitive Culture*. London, 1871.
2. Clifford Geertz. *The Interpretation of Cultures*. New York, 1973.
3. UNESCO. Declaration of Principles on Tolerance. Paris, 1995.
4. Madaniyatshunoslik asoslari. O'quv qo'llanma. – Toshkent, 2020.
5. Globallashuv va madaniy jarayonlar. Ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2022.